

Uzņēmējdarbības vide

Darbaspēks un nodarbinātība

Nodarbinātība

2012.gadā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits (vecumā virs 15 gadiem) Īrijā bija 2 143.5 milj. iedzīvotāju, no kuriem nodarbināti bija 1 845.6 milj. iedzīvotāju (jeb 59,3%) un bez darba – 294.6 tūkstoši iedzīvotāju. No tiem 76,7% bija nodarbināti pakalpojumu nozarē, 18,6% rūpniecībā un 4,7% lauksaimniecībā.

Bezdarba līmenis 2012.gadā pieauga līdz 14,7%, kas 2011.gadā bija tādā pašā līmenī. Procentuāli viszemākais bezdarba līmenis pēdējo gadu laikā bija 2008.gadā – 6,4%, 2009.gadā tas jau bija 12%, taču 2013.gada sākumā bezdarba līmenis ir samazinājies līdz 13,7%.

Īrijas darba tirgū tiek atzīmēts arī tāds rādītājs, kā darba strīdi un to rezultātā zaudētās darba dienas. 2012.gadā bija 5 rūpnieciskie strīdi, kas radīja kopējo zaudējumu 8 486 dienas. Salīdzinājumā ar 2011.gadu šis rādītājs ir samazinājies (8 strīdi un 3 596 dienas).

Avots: Īrijas Centrālais Statistikas birojs - <http://www.cso.ie/>

Darba likumdošana

Darba likumdošanas aspektus nosaka vairāki detalizēti likumi par katru no nodarbinātības aspektiem, piemēram, likums par darba stundām, likums par algu izmaksu, u.c.

Lai gan nav Īrijā nav prasība, ka oficiālam darba līgumam jābūt rakstiski, tomēr Nodarbinātības noteikumu likumā, kas pieņemts 1994. gadā, noteikts, ka darba devējam jānodrošina darbinieki ar rakstisku vienošanos divu mēnešu laikā pēc darba uzsākšanas, kurā ietverta informācija par būtiskiem darba noteikumiem un apstākļiem.

Šādā rakstiskā vienošanās jābūt darba devēja vārdam (nosaukumam) un adresei, darba vietai, ieņemamajam amatam un darba pienākumiem, darba uzsākšanas datumam, paredzamajam līguma termiņam (ja līgums ir pagaidu) vai līguma beigu datumam (ja līgums noslēgts uz noteiktu laiku), darba samaksas aprēķināšanas kārtībai, samaksas biežumam, darba laikam (ieskaitot virsstundas), ar likumu noteiktajam atpūtas laikam, situācijām, kādās darba devējam ir tiesības pārtraukt darbinieka atpūtu, apmaksāta atvaļinājuma noteikumiem, darba nespēja slimības vai traumas gadījumos, pensija un pensiju shēmām, informēšanas kārtībai un savstarpējām vienošanām.

No 2011.gada 1.jūlija minimālā darba samaksa Īrijā ir 8,65 eiro stundā. Izņēmumi ir:

- darbinieki rūpniecības nozarēs, piem., celtniecība, uz kuriem attiecas reģistrētie nodarbinātības līgumi (*Registered Employment Agreements – REA*), kuri nosaka augstāku minimālo algu;
- darbinieki, kuri ir jaunāki par 18 gadiem (6,06 eiro stundā);
- darbinieki, kuri strādā pirmo vai otro gadu pēc 18 gadu sasniegšanas (attieciņi 6,92 un 7,79 eiro stundā);

Maksimālā darba nedēļa ilgst 48 stundas, ko aprēķina, sadalot četru nedēļu periodam. Noteikumi par virsstundu darbu norādīti kolektīvajā darba līgumā.

Darbiniekam ir tiesības uz atpūtu, ko nosaka likums par darba laika organizāciju. Ikgadējais apmaksātais atvaļinājums ir 4 nedēļas. Īrijā ir 9 valsts nozīmes brīvdienas.

Gan darbiniekam, gan darba devējam ir iepriekš jā paziņo par darba attiecību izbeigšanu. Šis termiņš ir atkarīgs no darbinieka nostrādātā laika uzņēmumā, sākot no vienas nedēļas iepriekš (ja darbinieks ir nostrādājis vismaz 13 nedēļas) līdz 8 nedēļām iepriekš (ja darbinieks ir nostrādājis vairāk nekā 15 gadus).

Avots: Nacionālā Nodarbinātības tiesību pārvalde – www.employmentrights.ie/en

Uzņēmējdarbības, Tirdzniecības un Nodarbinātības departaments ir izdevis virkni bukletu, kas detalizēti izskaidro darbinieku tiesības Īrijā. Šī informācija pieejama mājas lapā <http://www.workplacerelations.ie/en/> 14 Pasaules valstu valodās, tai skaitā arī latviešu.

Darba atļaujas

Lai sāktu darba attiecības Īrijā, ES dalībvalstu pilsoņiem nav vajadzīgas darba atļaujas. Arī pilsoņiem no Islandes, Norvēģijas, Lihtenšteinas un Šveices ir līdztīgas tiesības. Pastāv noteikti ierobežojumi darba meklētājiem no Bulgārijas un Rumānijas.

Pilsoņiem no augstākminētajām valstīm ir pieejamas sekojošas atļaujas:

- *Zaļā karte*. Ir tiesības saņemt tad, ja indivīdam tiek piedāvāta darba samaksa 60 000 EUR gadā un vairāk. Ja indivīdam ir zināšanas medicīnā, finanšu un tehniskajās nozarēs, tad gada darba samaksa var būt sākot no 30 000 EUR.
- *Darba atļauja*. Ja gada darba samaksa pārsniedz 30 000 EUR, tad darba atļauju var dabūt arī nozarēs, kuras nav valsts politikas interesēs. Ja tā ir zem 30 000 EUR, tad darba atļauju var dabūt tikai dažos tautsaimniecības sektoros. Pastāv vesels saraksts ar nozarēm, kurās netiek dotas darba atļaujas, piemēram, viesnīcu apkalpošanā.

Avots: <http://www.movetoireland.com/movepag/workperm.htm>

Strādnieku tiesa

Īrijā darbojas Strādnieku tiesa - Labour Court, kas tika izveidota tikai ar vienu nolūku - izskatīt strīdus starp darba ņēmējiem un darba devējiem, t.sk. par darba laiku, atalgojumu, diskrimināciju un darba līgumu. Šī tiesa neizskata citas, ar likumdošanu saistītas, lietas.

Strādnieku tiesa uzklausa abas puses un pēc tam paziņo savu lēmumu: Recommendation (Rekomendāciju), Determination (Noteikums), Decision (Spriedumu) vai Order (Rīkojumu), tas ir atkarīgs no katra konkrētā gadījuma.

Strādnieku tiesa ir pēdējā instance, kur griezties, ja strīdu nav izdevies atrisināt mierīgā ceļā.

Avots: Nacionālā Nodarbinātības tiesību pārvalde – www.employmentrights.ie/en

Uzņēmējdarbības formas

Galvenās uzņēmējdarbības formas ir uzņēmumi ar ierobežotu atbildību, viena īpašnieka uzņēmums vai sabiedrības ar neierobežotu atbildību. Uzņēmuma reģistrācija var ilgt līdz 10 dienām un Reģistrs pēc tam izsniedz reģistrācijas apliecību (*Certificate of Incorporation*). Būtiski ir pirms tam pārliecināties, ka izvēlētais nosaukums Īrijā jau nepastāv vai arī ir neapzināti līdzīgs.

Uzņēmums ar ierobežotu atbildību

Pastāv 4 uzņēmumu veidi ar ierobežotu atbildību:

- privātā sabiedrība ar ierobežotu atbildību (*a private company limited by shares*). Maksimālais locekļu skaits ir 99. Uzņēmuma locekļi ir atbildīgi tikai ar savu ieguldīto daļu.
- sabiedrība, kuru locekļu atbildība ir ierobežota ar nodrošinājumu un kurai nav pamatkapitāls (*a company limited by guarantee not having a share capital*). Tā ir publiska kompānija un tajā jābūt vismaz 7 locekļiem. Sabiedrības locekļu atbildība ir ierobežota ar līdzekļu apjomu, ko tas ir uzņēmis ieguldīt sabiedrības aktīvos, un kuru lielums ir fiksēts sabiedrības statūtos. Šo formu parasti izmanto bezpeļņas un profesionālas organizācijas, kurām ir nepieciešams juridiskās personas statuss, bet nav nepieciešams dalībnieku finansiālais ieguldījums.
- sabiedrība, kuru locekļu atbildība ir ierobežota ar nodrošinājumu un kurai ir pamatkapitāls (*a company limited by guarantee having a share capital*). Šī ir privātā kompānija un to locekļu skaits nedrīkst pārsniegt 99. Sabiedrības locekļi ir atbildīgi ar kapitāla daļu, ko viņi ir iemaksājuši uzņēmuma pamatkapitālā, kā arī ar līdzekļu apjomu, ko viņi ir uzņēmušies iemaksāt sabiedrības aktīvos.
- publiska sabiedrība ar ierobežotu atbildību (*a public limited company*). Sabiedrībai ir jābūt vismaz 7 locekļiem. Minimālais pamatkapitāls ir 38 092,14 EUR, 25% no pamatkapitāla jābūt iemaksātam, pirms sabiedrība uzsāk uzņēmējdarbību vai izmantos iespējas aizņemties.

Viena īpašnieka uzņēmums

Viena dalībnieka uzņēmums (*Single Member Company*) ir privātā sabiedrība, kura locekļa atbildība ir ierobežota ar pamatkapitālu vai nodrošinājumu, kuras sastāvā ir viens loceklis vai sabiedrība, kuru locekļu skaits ir samazinājies līdz 1 personai. Neskatoties uz šo faktu, sabiedrībai ir jābūt 2 direktoriem un sekretārei.

Sabiedrība ar neierobežotu atbildību (*unlimited company*)

Dalībnieku atbildība nav ierobežota un dalībnieki ir atbildīgi kreditoru priekšā ar visu sabiedrības īpašumu. Minimālais dalībnieku skaits – 2.

Tāpat ārvalstu uzņēmumi Īrijā var dibināt filiāli ar neatkarīgu vadības struktūru, tiesībām noslēgt līgumus ar trešajām pusēm un kura ir finansiāli neatkarīga. Arī filiāle ir jāreģistrē Uzņēmumu reģistrā.

Avots: Īrijas uzņēmumu reģistrācija birojs (*Companies Registration Office*) <http://www.cro.ie>

Nodokļu sistēma

Uzņēmumu ienākumu nodoklis

Uzņēmums, kas ir Īrijas rezidents, ir pakļauts uzņēmuma ienākuma nodokļa maksāšanai no ienākumiem, kas ir gūti gan ārvalstīs, gan Īrijā. Uzņēmums tiek uzskatīts par Īrijas rezidentu (dažos gadījumos korporācijas atrašanās vieta), ja tā centrālais pārvaldes un kontroles aparāts atrodas Īrijas teritorijā. Uzņēmuma ienākuma nodoklis ir jāmaksā arī ārvalstu uzņēmumiem par ienākumiem gūtajiem valsts teritorijā un saistītajiem ar filiāles uzņēmējdarbību, kā arī no kapitāla ienākumiem, kas ir saistīti ar filiāles aktīvu izmantošanu vai lietošanu.

Ir 2 uzņēmuma ienākuma nodokļa likmes:

- 12,5% - ienākumiem, kuri gūti no pamatdarbības, izņemot ienākumus no darījumiem ar nekustamo īpašumu, naftu un minerāliem;
- 25% - ienākumiem, kuri nav saistīti ar pamatdarbību, piem., nomas maksas, procenti, investīciju ienākumiem.

Iedzīvotāju ienākumu nodoklis

Irijā ir progresīvais iedzīvotāju ienākuma nodoklis, maksimālā likme ir 41%.

Nodokļa maksātājs	Nodokļa likmē 2012. gadā
Neprecējies vai atraitnis bez bērniem apgādībā	20% no gada ienākumiem līdz 32800 EUR, 41% no ienākumiem, kas pārsniedz 32800 EUR
Neprecējies vai atraitnis, kas kvalificējas vienuļa vecāka statusam	20% no gada ienākumiem līdz 36800 EUR, 41% no ienākumiem, kas pārsniedz 36800 EUR
Precējies pāris, ja ienākumus gūst viens laulātājs	20% no gada ienākumiem līdz 41800 EUR, 41% no ienākumiem, kas pārsniedz 41800 EUR
Precējies pāris, ja ienākumus gūst abi laulātie	20% no gada ienākumiem līdz 65 600 EUR, 41% no ienākumiem, kas pārsniedz 65600 EUR

Pievienotās vērtības nodoklis

Kopš 2012.gada 1.janvāra spēkā ir šādas pievienotās vērtības nodokļa likmes:

Likme	
23%	Standartlikme, pirms 2012.gada tā bija 21%
13,5%	Zeme un ēkas, celtniecības pakalpojumi, elektrība un atkritumu pārstrādes pakalpojumi
9%	Laikraksti, viesnīcas un tūrisma pakalpojumi, mākslas pasākumi, izklaides parki, u.c. Šī ir pagaidu likme, kas ir spēkā līdz 2013.gada 31.decembrim noteiktiem ar tūrisma saistītiem pakalpojumiem
4,8%	Mājlopu audzēšana
0%	Eksports, grāmatas, medikamenti, bērnu apģērbs un apavi

Sociālās apdrošināšanas iemaksas

Sociālās apdrošināšanas iemaksas (*Pay Related Social Insurance*) ir obligātas katrai nodarbinātai personai.

Likmes:

- Darba devēja daļa – 10,75%;
- Darba ņēmēja daļa – 4%
- Pašnodarbinātais – 4%.

Kopš 2012.gada 1.janvāra tiek piemērots arī **vispārējais sociālais nodoklis** (*Universal Social Charge*) ienākumiem, kuri gadā pārsniedz 10 036 EUR.

Likme	Ienākumi
2%	0 - 10 036 EUR
4%	10 037 EUR – 16 016 EUR
6%	Virs 16 017 EUR

2013.gada 1.jūlijā spēkā stāties **pašnovērtētais vietējā īpašuma nodoklis** (*self-assessed Local Property Tax*), kas attiecas uz apdzīvotiem īpašumiem (ieskaitot garāžu, nojumi un zemi līdz 1 akram). Nodokļu likme būs atkarīga no katra īpašnieka paša iesniegtā īpašuma novērtējuma. Tā ir plānota 0,18% apmērā īpašumiem ar tirgus vērtību līdz 1 miljonam EUR.

Avoti:

Irijas Muitas un nodokļu pārvalde – <http://www.revenue.ie>

<http://www.deloitte.com>

<http://www.deloitte.com>